

INGLIZ ADABIYOTIDA YUJIN O'NIL VA UNING DRAMA YOZISH MAHORATI.

Ikramova Aziza Aminovna,
BuxDu doktoranti.
Davranova Gulbahor Numondjonovna
BuxDu magistranti

Annotation.

The role of drama in English literature, changes in the field of dramaturgy is reflected in this article. Eugene O'Neill's contribution to American literature, news, and drama has been commendable. This article discusses the importance of eradicating racism and how the value of human dignity prevails. In addition, the author not only an indelible mark on American literature, but also became a model for many famous playwrights.

Keywords: American literature, American drama, racial inequality, aesthetic controversy, artistic panorama, ethnic crowd.

Annotatsiya.

Ingliz adabiyotida dramaning o'rni, dramaturgiya sohasida o'zgarishlarning ro'y berishi ushbu maqolada o'z aksini topgan. Yujin O'Nilning amerika adabiyotida qo'shgan hissasi, yangiliklari va drama sohasida turli ranglarni olib kirgani alohida tahsinga sazovor. Ushbu maqolada adib irqchilikka barham berish, inson qard qimmatini naqadar ustun turishi muhimligi keltirilgan. Bundan tashqari adib nafaqat amerika adabiyotida o'chmas iz qoldirgan balki bir qancha mashhur dramaturglarga andoza sifatida ham nom qozongan.

Kalit so'z: amerika adabiyoti, amerika dramaturgiyasi, irqiy tengsizlik, estetik tortishuv, badiiy panorama, etnik olomon,

Amerikada san'at qonunlariga binoan yaratilgan drama o'z mustaqilligini, to'liq qurollangan tijorat teatri bilan qattiq raqobat ostida mavjud bo'lish huquqini isbotlashi kerak edi. Sababi 20-asrning 20-yillarida bu tendentsiyalari va amerikalik dramaturglar o'zlarining vatandoshlarining ma'naviy tor dunyoqarashi, filististik va muvaffaqiyat kultiga faol hujum qila boshlaganlari namoyon bo'la boshlagan edi. 30-yillar inqirozi esa dramaturgiya uchun turli xil nizolarni keltirib chiqardi - sinfiy va irqiy nizolar tamomila yangi, ochiq ijtimoiy teatr paydo bo'lishiga olib keldi. Yevropaning teatr an'alariga xolisona qarashi va chet el ta'siriga nisbatan sezgirlik amerikalik mualliflarga o'ziga xosligini buzmasdan, turli janr va shakllarda - so'nggi ekspressionist dramadan tortib klassik she'riy fojiaga qadar, eski folklor masalini sahnalashtirishdan tortib, erkin faoliyat yuritishlariga imkon berdi. Amerika dramaturgiyasi nafaqat Amerika adabiyotining to'laqonli qismiga aylanibgina qolmay, balki zamonaviy jahon teatri safiga kirishiga sabab bo'lgan eng keng tarqalgan xususiyatlardan biridir.

Amerika adabiyotiga nazar soladigan bo'lsak, dramaturg O'Nil XX asrning 1-yarmida o'z zamondoshlari va vatandoshlari uchun Ibsen, Xuptmann, Verxarn, Shou, Brext kabi adiblar singari mashhur va taniqli inson bo'lgan bo'ldi. O'Nil 20-yillarda, ijtimoiy mas'uliyat ruhiga singib ketgan, uning e'tiborini uning talqin qilinishi mumkin bo'lgan pyesalari jalb qildi - bularga tobora kuchayib borayotgan sinfiy kurash yoki jamiyat boshidan kechirayotgan jamiyatning dramatik surati sifatidagi jiddiy siljishlar o'z aksini topgan.

O'Nilning biograflari Artur va Barbara Gelplarning aytishicha, uning shuhrati endi boshlangan paytda, 1920 yilda "Ufqdan tashqarida" spektaklini sahnalashtirgandan so'ng, jurnalistlar o'sha paytdagi 32 yoshli dramaturgdan uning ijodiy kredosini shakllantirishni so'rashganida; u shunday deb javob berdi:

"Muvaffaqiyatga erishgan odamlar, muvaffaqiyatsizlikning ta'mini tatib ko'rmasdan uni bosib o'ta olmaydilar, buni his qila olmagan ijodkor esa men uchun ma'naviy o'rta sinf aholi hisoblanadi. San'atkor, rassom o'z asarlarida har doim dard chekishi kerak. Muvaffaqiyatga erishgan davrda to'xtab qolish- bu shaxsning ahamiyatsizligi va tushning sayozligi haqida

guvohlik beradigan murosaga kelish demakdir. Faqatgina erishib bo'lmaydigan orzularga intilish esa yashashga va o'lishga arziydi.

Dormurt universiteti professori, shoir Lev Losev O'Nilning portretiga quyidagilarni qo'shadi: "Klassitsist va 19-asrning boshidan 20-asrning boshlariga qadar Amerikadagi romantik teatri ingliz dramatik asari bilan mo'l-ko'llik ta'minlandi. Va faqat asrning oxirida Ibsen, Chexov, Strinberg teatri ijtimoiy-psixologik dramaga yo'naltirgandan so'ng, ularning Amerika asarlariga ehtiyoji paydo bo'ldi. Ammo bu hodisa Amerika uslubida kuchli siljish bo'ldi. Evgeniy O'Nil oddiygina qilib aytganda, tarixiy jihatdan birinchi amerikalik dramaturg edi. Bu adibning ijod yo'lidan borgan Tennessee Uilyams, Artur Miller, Lillian Xellman va Edvard Albi kabi dramaturglar dunyo teatri uchun yangi yo'llarning kashfiyotiga aylandi". O'Nilning o'zi ma'lum bir asar yozishdan oldin u juda ko'p o'qiganini bunda esa Strindbergga juda ko'p qarzdorligini tan olgan. O'Nil uchun uning pyesalari ilhom manbai bo'lgan, keyinchalik Nobel mukofotidagi nutqida yozganidek, "Strindberg asarlari zamonaviy dramaturgiya darsi" bo'lgan. O'Nilning chuqur ishonchiga ko'ra, Strindberg shved dramaturgining badiiy ko'rsatmalarini o'zlashtirish bilan bevosita bog'liq bo'lgan zamonaviy dramaturgiyaning boshlovchisi bo'lgan.

1916 yilda O'Nil debyutini bir nechta "dengiz" spektakllari bilan namoyish etgan, 1920 yilda u AQShdagi eng yuqori adabiy mukofotga sazovor bo'lgan. Dramaturg shu qadar ijodiy kuchga ega ediki, o'n yil ichida u o'n etti pyessalar namoyish etdi. Ular orasida - "Tukli maymun" ekspressionist pyesasi (1922) - shaxsni egalik jamiyatida insonparvarlikdan chiqarish haqida. All God Children Got (1924) - bu irqiy xurofotning zararli oqibatlarini ochib beruvchi psixologik drama, "Qarag'aylar ostida istak?" (1924) - bu shahvat va egalikning fojiasidir, antiqa naqshlarga qaratilgan.

Faoliyatining boshida O'Nil - va uning shaxsida butun Amerika dramasi - o'zini qattiq estetik tortishuvlar o'rtasida namoyon bo'lgan. Hozirgi vaziyat, ko'p jihatdan boshqa G'arb mamlakatlari adabiyoti va san'atining o'ziga xos rang-barang badiiy panoramasi bilan o'sha paytlarda boshdan kechirganiga o'xshash edi. Va shunga qaramay, bu tubdan farq qiladigan holat edi, uning mohiyati Amerika dramasi rivojlangan milliy an'analarning yo'qligi bilan belgilandi. O'zining so'zlari bilan aytganda "rassom bo'lishni yoki umuman bo'lmaslikni" xohlagan milliy teatr uchun kurashga kirishib, O'Nil hayotdan qaytdi va Amerika dramaturgiyasining asoslarini realistik drama sifatida yaratdi. Bu haqiqat esa milliy teatr yaratishda katta asos edi.[5,310]

O'Nilning iste'dodi haqida gap ketganda, uning asarini mantiqiy zanjir asosida qurish mumkin emas. Biz o'sayotgan paytlarida hanuzgacha o'ziga xos bo'lgan o'ziga xos tendentsiyalarning kelib chiqishida bo'lgan va etuk yoshida kuchga ega bo'lgan yangi boshlang'ich rassomning mahoratining o'sish chizig'ini nazarda tutamiz. O'Nil boshidanoq hamma narsaga yorqin, u hech narsaga o'xshamaydigan va har safar u allaqachon ishlab chiqilgan narsalarni ulotqirib, teskari yo'nalishda yurgan .

O'Nilning "dengiz" pyesalari qahramonlarida ularning shaxsiyati "burilish" makonining barcha yopiqligi uchun bir o'lchovlilik mavjud emas, ular konvensiya qobig'iga qo'shilmagan. Ularning barcha qo'polliklari, nutqdagi beparvoligi, imo-ishoralarning ko'pligi uchun ular dramaturg tomonidan to'liq, abstrakt, muzlatilgan shaklda berilmagan, aksincha, shaxsga xos bo'lgan ijobiy va salbiy xususiyatlarning barcha murakkab aralashuvi bilan taqdim etiladi. Faqatgina bu, mohiyatga kirib borishni qiyinlashtiradigan barcha qatlamlar ostida, barchada, avvalambor, insonni o'zining insoniy qadr-qimmatini kashf etishiga imkon beradi.

Bu borada misol keltiradigan bo'lsak, notiqlik kichik bir epizod bo'lib, uning davomida o'layotgan Yanki to'satdan jangda o'ldirgan odamini eslaydi.

Yanki. Qanday qilib u menga qarshi ushlab turmaydi deb o'ylaysiz?

Driskoll (ajablanib). Kim haqida gapirayapsiz?

Yanki. Xudo haqida. U hamma narsani ko'radi deyishadi. Keyin u bilishi kerak - men halol kurashdim, o'zimni himoya qildimmi - nima deb o'ylaysiz?

Driskoll. O'z-o'zidan. Siz uni o'ldirdingiz, la'natlang. Shunday qilib, u yaramas, yaramas odam edi, u sir tutib, pichog'ingizni yashirincha orqangizga qo'ymoqchi edi.

Yanki (ishonchsiz). Xo'sh, u menga qarshi turmaydi deb o'ylaysiz - E Xudo, unda?!

Bu g'oya odamning vijdon azobiga birlashdi, agar u beixtiyor bo'lsa ham, u qotilga aylandi va yuqori adolat uchun umid va undagi shubha, ehtimol er yuzidagi tajribadan kelib chiqqan. Ushbu spektakllarda so'z alohida o'rin tutadi. Qahramonlarning qo'pol nutqi - uslubning steril pokligi qo'riqchilari tomonidan o'zgarmas masxara ob'ekti - yorqin ranglar bilan porlab, san'atdagi har bir narsaga xos elastiklik va energetik xususiyatlarga ega bo'lib, ular chinakamlik tamg'asi bilan belgilangan. O'Nil etnik rangdagi olomonni yig'ish orqali o'zini asarlarini qiyinlashtiradi. Ushbu pyessaning yana bir qismi Britaniya orollari aholisi yonida (ingliz kemasida) sodir bo'ladi, o'zlari polifonik xorni tashkil etadigan inglizlar, irlandlar, shotlandlar amerikaliklar, skandinavialiklar: shved Olson va norvegiyalik Pol, rus Ivan, barchasi turli irqlardan taskil topgan bo'lsalarda ammo ularni suhbatlariga hech ham ta'sir ko'rstmaydi. Bu kabi suhbatni maharot bilan ko'rsata olish dramaturgning naqadar kuchli yozuvchi ekanligini ko'rsatadi.

O'Neill drama tizimidagi belgilarning aniq "primitivizmi" insonning tashqi dunyo bilan munosabatlarini o'tkazish bilan bog'liq bo'lgan maxsus mazmunli va estetik funktsiyani oladi. Bu dunyo dahshatli, shafqatsiz va spektakllarning qahramonlari ular bilan bog'liqligini bilmasalar ham, u bilan qiyin, qaram munosabatlarda, bu ularni deyarli har qadamda yon berishga, o'z huquqlari, qadr-qimmat va manfaatlarini qurbon qilishga majbur qiladi. . Ulardan ba'zilari shu darajaga etib borishdiki, jamiyatning bo'ri qonunlarini insoniyat jamiyatining mumkin bo'lgan yagona qonuni sifatida qabul qilib, ular o'zlarini qabul qilishdi, so'zning to'liq ma'nosida jamiyat qurbonlari bo'lishdi. Va shunga qaramay, umuman olganda, "dengiz" o'yinlarining qahramonlari jamiyatga bo'ysunmaydi. Yuraklarining tub-tubida, ular o'zlari anglamagan holda, boshqa qadriyatlarga sodiq qoladilar, garchi dramaturg bu qadriyatlarni na ijtimoiy, na tarixiy jihatdan konkretlashtirmaydi, ularni faqat axloqiy va axloqiy kategoriyalar asosida belgilaydi.

Xulosa qilib aytganda, O'Nil o'z davrining buyuk dramaturgi, so'z ustasi bundan tashqari o'nlab buyuk adiblar dramaturglarga zamin yaratgan shaxs. Amerika adabiyotida o'z izini qoldira olgan, drama yo'nalishiga turli ranglarni kirgiza olgan, irqchilikni tenglashtirishda, naturalizmni asarlarida keng yoritgan olgan adib xozirgi kunda ham ingliz adabiyotida hali hanuz yodga olinadi. O'Nil asarlarida inson qadr qimmatini birinchi o'rinda, oddiygina inson ham yashashga haqliyigi, hamma hayotda baravarligi, inson qard qimmatini oliy ne'mat ekanligi chuqur muhokama qilinadi. Oddiygina "dengiz" pyessasida Yankilardan bo'lgan jangchi dushman tarafni o'ldirganidan keyin afsuslanganini, xudo oldida nima javob berishi to'grisida dialogda ham inson qadr qimmatini nechog'lik yuqori darajada ko'rsatib berilganini ko'rishimiz mumkin.

O'Nil nafaqat buyuk dramaturg balki juda ko'plab mashhur adiblarning ham ustozidir. Ingliz dramaturgiyasining eng oldi adiblaridan T. Uiliam, A. Millerlar ham O'Nilning izidan borishgan. Biri o'z asarlarida O'Nilning dramada fikrlash nutqidan foydalangan bo'lsa, ikkinchi adib O'Nilning psixologik qarashlaridan andoza olgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. . Gilenson B.A. XX asrning 30-yillari Amerika adabiyoti, M. 1974 yil.
2. . AQSh adabiyoti tarixi: XX asr boshlaridagi adabiyot. Ch. tahrir. Ya.N.Zasurskiy, 5-jild. M., "Meros", 2009 y.
3. .Adabiyot va til. Zamonaviy rasmi entsiklopediya. - M.: Rosman. Prof. Tahriri Gorkina A.P. 2006 yil.
4. .Moiseeva N.A. Falsafa: qisqa kurs. - SPb.: Piter, 2007. - 352 p.
5. .Nikolaev A.I. Adabiyotshunoslik asoslari: filologiya mutaxassisliklari talabalari uchun o'quv qo'llanma. - Ivanovo: LISTOS, 2011 yil
6. . Adabiyotshunoslik asoslari. Ch. tahrir. Meshcheryakov V.P., M., "Bustard", 2003 y